

1987 - Brundtland rapport

2000 - United Nations Millennium Declaration

2015 - Sustainable Development Goals

GREENWASHING? WAT KUNNEN WE BETER DOEN?

Duurzaamheid en het culturele leven

Duurzaamheidsdoelen: in praktisch elk jaarrapport en op elke website van culturele instellingen is er wel iets over te vinden. Een kritische blik naar die duurzaamheidsdoelstellingen leert dat het hoofdzakelijk blijft bij vage en abstracte beschrijvingen; het ontbreekt aan concrete maatregelen. Veelal greenwashing dus. Bovendien wordt er bijna overal voorbijgegaan aan de overige Sustainable Development Goals van de VN, terwijl ook daar nog heel veel te bereiken valt door de culturele sector. | Tekst: Mischa Brendel |

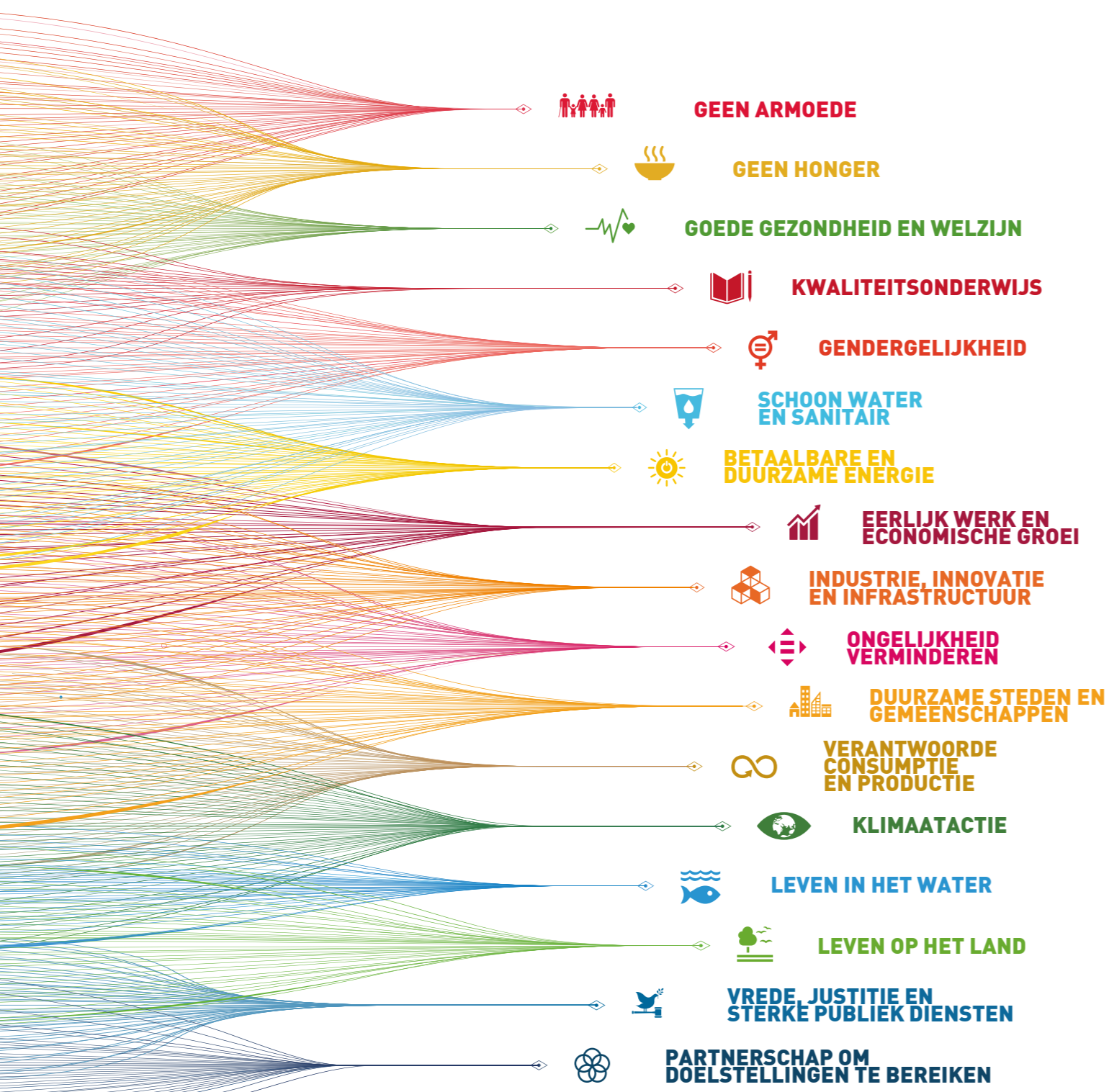
In 1987 presenteerden de Verenigde Naties het Brundtland-rapport: Our Common Future. Het was in feite de voorloper van de in 2000 door 189 landen ondertekende United Nations Millennium Declaration, waarin de zorgkinderen van de hele wereld werden omgezet in doelstellingen, met acht concrete doelen:

1. Het uitbannen van extreme armoede en honger
2. Een universele basiseducatie, beschikbaar voor iedereen
3. Het bevorderen van gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen en het versterken van de positie van vrouwen
4. Kindersterfte terugdringen
5. De gezondheid van moeders verbeteren
6. De bestrijding van hiv/aids, malaria en andere ziekten
7. De bescherming van een duurzaam leefmilieu
8. Het opzetten van een wereldwijde samenwerking op het gebied van ontwikkeling

In 2015 – het jaar waarin het leeuwendeel van deze doelstellingen moest zijn behaald – werden de millenniumdoelstellingen vervangen door de Sustainable Development Goals (SDG's), met als 'deadline' het jaar 2030. Deze maar liefst zeventien doelstellingen – met in totaal 169

Sustainable Development Goals In 2015 stelde de VN de zeventien Sustainable Development Goals op. Deze zeventien doelstellingen zijn:

Het is daarbij aan de 193 VN-lidstaten zelf om deze doelstellingen te vertalen in nationaal beleid. Een overzicht van de zeventien SDG's is te vinden op: sdgnederland.nl/de-17-sdgs

onderliggende doelen – zijn volgens de VN een vereiste voor een duurzame ontwikkeling. VN-lidstaten moeten de doelstellingen zelf vertalen in nationaal beleid en in ons land staat samenwerking tussen ministeries en maatschappelijke spelers centraal; financiering om de doelen te behalen komt uit belastingen, handel en investeringen, ontwikkelingshulp en bijdragen van bedrijven en filantropie.

In Nederland meet het CBS elk jaar hoe Nederland er voor staat op het behalen van de zeventien doelen. Op 18 mei jongstleden werd de zesde Nationale SDG Rapportage gepresenteerd, waarmee er alweer zes jaar aan de uitvoering van de SDG-doelen wordt gewerkt. In de inleiding wordt meteen vermeld: 'Vooralsnog ligt geen enkel land op koers om de SDG's in 2030 volledig te behalen', waarmee de overheid zich vooral lijkt in te dekken voor de soms wat teleurstellende resultaten. Met name SDG's 12, 13, 14 en 17, maar in mindere mate ook 2 (zie kader) blijken uitdagingen voor ons land. Er zijn echter ook positieve ontwikkelingen. Zo scoren we de volle 100 op de indexlijst voor SDG 1 en scoren we ook hoog voor SDG's 3, 4, 9, 10 en 11, en laat SDG 15 positieve trends zien.

De bijdrage van de creatieve sector aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken is expliciet als ambitie opgenomen

Zesde Nationale SDG Rapportage
Nederland Ontwikkelt Duurzaam

Lees het rapport online:

De CBS-rapportage besteedt ook speciaal aandacht aan de culturele sector en zegt daarover onder meer: 'De bijdrage van de creatieve sector aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken is expliciet als ambitie opgenomen in het coalitieakkoord. De overheid zet in op een stevig herstel van de cultuursector uit de pandemie, waarbij komend jaar speciale aandacht zal zijn voor jongeren, jonge makers en festivals, zoveel mogelijk aansluitend bij de SDG's. Daarnaast werkt de overheid samen met de sector aan de versterking van de arbeidsmarktpositie van kunstenaars.'

Zo zijn er heel wat cijfers, uitspraken en voornemens te vinden, maar wat doet onze sector zelf al? Op het eerste gezicht zou je zeggen: een heleboel. Tal van theaters en schouwburgen, popzalen, evenementen, festivals en poppodia hebben een aparte webpagina, speciaal gewijd aan duurzaamheid, met hierop vermeld welke maatregelen er door het betreffende instituut al zijn en binnenkort

worden genomen. En wie op internet zoekt op termen als 'duurzaam' en 'culturele sector', wordt overspoeld met tips, ambities, workshops en succesverhalen, met veelal de boodschap: 'We kunnen

het, we zijn dé aangewezen sector om hier een leidende rol in te nemen en we doen het al zo goed.' Maar wat doen we concreet eigenlijk?

GREENWASHING

De laatste grote duurzaamheidsslag is vermoedelijk nu aan de gang, door de energiebesparing die we onder druk van de hoge kosten allemaal aan het toepassen zijn. Daarvoor was dit de slag van de ledverlichting. De energiebesparing die ledverlichting biedt ten opzichte van andere typen verlichting is inderdaad substantieel, helemaal wanneer het gaat om een sector die veel werkt met veel licht. Maar laten we eerlijk zijn: de led begon al in de jaren '90 van de vorige eeuw aan zijn echte opmars. Het duurde nog een tijd voordat de technologie zich dusdanig ontwikkelde dat het kon concurreren met andere lichtbronnen – en in de theaterwereld is dat nog steeds niet overal het geval, dus er valt nog wel wat te winnen – maar we mogen ledverlichting tegenwoordig toch echt wel beschouwen als de norm en niet langer als een duurzaamheidsmaatregel.

Ook een duurzaamheidsdoel waar veel theaters, popzalen, festivals en evenementen prat op gaan, is het

gescheiden inzamelen van afval. Zo maakt een van de theaters op zijn website melding van het scheiden in maar liefst zeventien verschillende afvalstromen, waaronder batterijen, grofvuil, koffiebekers, koffiedik, PMD, Swill/GFT, toners, vet en witgoed. Dat klinkt prachtig, maar het is grotendeels een staaltje greenwashing. Voor witgoed is al een verwijderingsbijdrage betaald bij aanschaf, dus dat kan kosteloos worden afgeleverd bij locaties die de apparaten uit elkaar halen. Ook voor toners zijn er vaak gemakkelijke inzamelpunten die veelal werken met kleine vergoedingen/kortingen op de aanschaf van nieuwe toners. En laten we eerlijk zijn: het is niet heel moeilijk om deze apparaten en instrumenten in de afvalstroom van een theater te scheiden van het overige materiaal. Koffiedik kun je tegenwoordig bijvoorbeeld op laten halen door bedrijven die het gebruiken om champignons op te kweken en het is gemakkelijk te verzamelen uit de koffiemachines zelf als een aparte afvalstroom: het kan zonder moeite van de andere afvalstromen worden gescheiden.

Een groot deel van de theaters, festivals en popzalen doet aan deze vorm van greenwashing. Zo gaat een ander theater op zijn website prat op een Green Key certificaat op niveau 'goud', het hoogst mogelijk niveau. Dat houdt in dat het theater meer doet dan de wet- en regelgeving momenteel verlangt. Dat klinkt veelbelovend, maar wat houdt dat precies in?

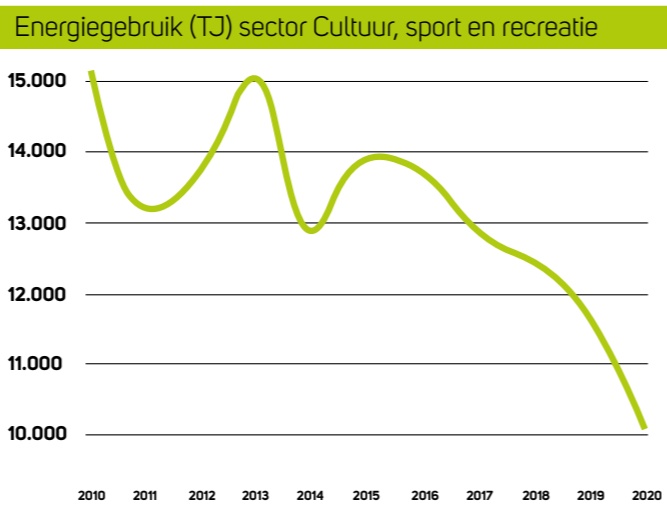
Veel theaters en festivals komen op de proppen met ledverlichting en gescheiden afvalinzameling en een energieleverancier die uitsluitend groene energie levert. Maar ook hier geldt: hoe moeilijk is dat? Meer en meer energieleveranciers leveren groene stroom – al zou de oorlog in Oekraïne hier weleens verandering in kunnen brengen – en ook hier geldt dat groene energie zo langzamerhand de standaard begint te worden en geen duurzame uitzondering meer is.

Échte duurzaamheid zit hem in het verbruik omlaag brengen en niet alleen de uitstoot of de bron. Door het verbruik te verlagen worden er minder grondstoffen gebruikt, waarbij (technische) innovaties wellicht tot extra reducties kunnen leiden in bijvoorbeeld CO₂-uitstoot en afvalstoffen. Een bekend voorbeeld van innovaties die niet per se tot een lager energieverbruik leiden, zijn flatscreen tv's: bij aanschaf van een nieuwe televisie koopt men vaak een apparaat met een beter energielabel dan de oude tv. Het energielabel zegt in dit geval iets over het energieverbruik per cm² schermoppervlak. Stel, je koopt een nieuwe tv. De oude had een scherm diagonaal

van 49 inch en de nieuwe heeft er een van 55 inch. Je nieuwe tv is een stuk zuiniger dan de oude: hij verbruikt per cm² maar liefst 10% minder energie. Echter, nu komt het: je oude tv had een oppervlak van 108,2 x 60,96 cm = 6.595,87 cm² en je nieuwe heeft een oppervlakte van 121,7 x 68,6 = 8.348,62 cm². Dat betekent dat je nieuwe tv in beeldschermoppervlakte ruim 26 % groter is. Dit houdt in dat de nieuwe tv alsnog meer energie verbruikt dan de oude. Tel daarbij op dat mensen direct na de aanschaf van een nieuwe televisie vaak meer tv kijken en

het energieverbruik neemt toe, niet af. Een op papier zuiniger apparaat hoeft dus helemaal niet zuiniger uit te pakken in het totale verbruik.

Een ander voorbeeld is het gebruik van ledverlichting in gebouwen. Ledverlichting is in de regel een stuk zuiniger dan andere vormen van verlichting, zoals tl- en halogeenverlichting. In veel gebouwen is men inmiddels overgestapt op ledverlichting, maar een groot deel hiervan laat intussen ook het licht 24 uur per dag branden. Veel van de, zo niet alle besparing die een ledlamp oplevert wordt hiermee weer tenietgedaan. Voor het gebruik van groene energie geldt er iets soortgelijks: het gebruik ervan leidt wellicht tot minder CO₂-uitstoot, maar daarmee hoeft het verbruik zelf nog niet af te nemen. En de verbruikte energie is niet meer beschikbaar voor andere doeleinden.

Met het energieverbruik in de culturele sector lijkt het op papier de goede kant op te gaan: volgens cijfers van de Klimaatmonitor van de overheid daalde het energieverbruik van de sector Cultuur, sport en recreatie van ruim 15.000 terajoules (TJ) in 2010 naar ruim 10.000 TJ in 2020. Het probleem hierbij is dat het om geclusterde cijfers gaat: afzonderlijke cijfers van theaters, festivals,

popzalen, poppodia en evenementen zijn niet beschikbaar. Het zou goed zijn om deze cijfers te verzamelen. Hier lijkt een mooie taak weggelegd voor de VNPF, de Vereniging Nederlandse Poppodia en Festivals. Deze vereniging verzamelt jaarlijks al een hoop gegevens van de verschillende poppodia en -festivals in Nederland en beschikt daarmee al over een hoop van de benodigde informatie. Ook de Boekmanstichting verzamelt hierover al veel gegevens.

Gelukkig hebben de meeste theaters ook al stappen gemaakt die wel degelijk concreet bijdragen aan de SDG's van de VN. Zo helpt het terugdringen van afvalstromen natuurlijk

wél echt: je produceert minder afval en dat werkt in de hele keten door. Voorbeelden hiervan zijn urinoirs die waterloos werken en waterbesparende knoppen op kranen. Toch lijken het vooral maatregelen die bijdragen aan een groen imago. En laten we niet vergeten: ze schelen de theaters zelf ook nog eens in de portemonnee. Echte duurzaamheidsmaatregelen vergen vooral structurele (gedrags)veranderingen. Maar om de vraag 'welke structurele veranderingen kan de sector doorvoeren?' te kunnen beantwoorden, moeten we eerst vaststellen welke SDG's aansluiten of van toepassing (kunnen) zijn bij de podiumtechnieken en daar direct buiten – duurzaamheid is doorgaans iets dat meerdere sectoren overkoepelt; een maatregel van een van de schakels in de keten heeft effect op de andere schakels.

Met het energieverbruik in de culturele sector lijkt het op papier de goede kant op te gaan

Een belangrijk gegeven bij dit alles is dat door het coronavirus en alle bijkomende maatregelen het duurzaamheidsbeleid van veel partijen op een laag pitje is gaan staan. Maar toch: er waren ook partijen die de lockdown juist aangrepen als hét moment om te verduurzamen.

BOEKMANSTICHTING

Om zicht te krijgen op welke plek duurzaamheid binnen het (cultuur)beleid krijgt van culturele organisaties en overheden, analyseerden de Boekmanstichting (kenniscentrum voor kunst, cultuur en beleid) en Bureau 8080 (advies- en projectmanagementbureau op het gebied van duurzaamheid)

in 2020 de jaarverslagen en beleidsplannen van de 87 culturele organisaties die in de beleidsperiode 2017-2020 deel uitmaakten van de culturele basisinfrastructuur, alsook de cultuurnota's van de 44 grootste gemeenten van Nederland. Er werd gekeken naar activiteiten en ambities om ofwel de cultuursector zelf te verduurzamen, ofwel om de klimaatcrisis kunstinhoudelijk te agenderen of thematiseren. Het rapport genaamd Duurzaamheid in de culturele sector. Inspiratie voor toekomstig beleid, merkte een stijgende lijn op in de aandacht voor duurzaamheid (in 2016 schreef 28,3 % van de organisaties hierover; in 2017 was dat 34,7 %; in 2018 was dat 47,4 %). Activiteiten om zelf te verduurzamen en kunstinhoudelijke activiteiten rondom duurzaamheid kwamen in vrij gelijke mate voor. Maar kunstinhoudelijke activiteiten hadden vaker

een incidenteel dan een structureel karakter. Een volledig integraal duurzaamheidsbeleid ontbrak veelal; slechts 27,4 % van de organisaties gaf aan een duurzaamheidsbeleid te hebben.

Voor het onderzoek maakten de Boekmanstichting en Bureau 8080 om praktische redenen alleen gebruik van de gegevens van BIS-instellingen en middelgrote gemeenten. Hierdoor zullen de resultaten niet representatief zijn voor bijvoorbeeld

kleinere gemeentes (die doorgaans een minder uitgebreid cultuurbeleid hebben) en poppodia, die geen BIS-instelling zijn. De conclusies die er in het rapport worden getrokken, zijn dan ook erg voorzichtig: het onderzoek biedt 'een duidelijke indicatie dat duurzaamheid steeds

belangrijker wordt binnen de sector. Het aantal organisaties dat zelf zegt te verduurzamen neemt toe, en dat geldt ook voor het aantal voorstellingen, tentoonstellingen en inhoudelijke programma's dat rondom dit thema georganiseerd wordt.' Verder zegt het rapport: 'Het resultaat van het onderzoek ligt dan ook niet zozeer in de gevonden percentages, maar vooral in deze ontwikkeling die zichtbaar is gemaakt.' Een op zijn zachtst gezegd nogal magere conclusie. Waaróm die conclusie zo mager is, wijst het rapport zelf ook feilloos aan: weliswaar is er binnen beleidsplannen en jaarverslagen van culturele organisaties steeds meer aandacht voor het thema duurzaamheid, maar 'daarbij is er echter nog weinig over de inhoud gezegd. Het is duidelijk geworden dat organisaties over duurzaamheid schrijven, maar nog niet wat ze schrijven.' Om daar dieper op in te gaan, zo stellen de auteurs, omvat het laatste deel van het rapport twee toolkits: een voor culturele organisaties en een voor overheden. De auteurs herschreven alle door culturele organisaties in beleidsplannen en jaarverslagen genoemde beleidsplannen tot concrete acties die culturele organisaties kunnen uitvoeren. Het resultaat is een lijst van veertig mogelijke acties, variërend van het laten uitvoeren van nulmetingen om de uitgangspunt in kaart te brengen, tot het opzetten van CO₂-compensatieprogramma's. Sommige acties zijn erg abstract (voer een duurzaam pilotproject uit, doe onderzoek ten behoeve van de sector), terwijl andere veel concreter zijn (onderzoek de mogelijkheid van zonnepanelen, beperk drukwerk). De toolkit voor overheden bevat soortgelijke adviezen, met het verschil dat de maatregelen die overheden kunnen nemen vaak meer faciliterend en ondersteunend van aard zijn.

'Duurzame ontwikkeling is ontwikkeling die tegemoetkomt aan de noden van het heden zonder de behoeftevoorziening van de toekomstige generaties in het gedrang te brengen.'

DUURZAAMHEID IS MEER DAN MILIEU

Opvallend aan de maatregelen die de culturele sector heeft genomen of wil nemen – en aan de maatregelen in de toolkits van het rapport Duurzaamheid in de culturele sector – is dat de maatregelen allemaal betrekking hebben op het milieu. En hoewel het milieu zéker heel hoog op de lijst moet staan, gaat duurzaamheid veel verder dan alleen het milieu. Want de definitie van duurzame

ontwikkeling luidt volgens het eerdergenoemde Brundtland-rapport (vertaald vanuit het Engels) als volgt: 'Duurzame ontwikkeling is ontwikkeling die tegemoetkomt aan de noden van het heden zonder de behoeftevoorziening van de toekomstige generaties in het gedrang te brengen.'

In de SDG's van de VN vallen er – terecht – dan ook een stuk meer factoren onder duurzaamheid (zie kader). Aan welke van deze SDG's kan de culturele sector bijdragen? Aan een verbaazingwekkend hoog aantal: SDG's 1 (armoedebestrijding), 3 (goede gezondheid en welzijn), 4 (kwaliteitsonderwijs), 5 (gendergelijkheid), 7 (betaalbare en duurzame energie), 9 (industrie, innovatie en infrastructuur), 12 (verantwoorde consumptie en productie) en 17 (klimaatactie en partnerschap) zijn stuk voor stuk doelen waaraan de sector bij kan dragen. Daarbij liggen sommige van deze SDG's voor de hand en andere wat minder. Ook in welke mate er door de sector bijgedragen kan worden aan de doelen verschilt. Laten we er hier dieper op ingaan.

1 GEEN ARMOEDE

BEËINDIG ARMOEDE OVERAL EN IN AL HAAR VORMEN
Nederland is een relatief welvarend land en op wereldwijde schaal is 'armoede' dan ook een relatief begrip. Toch wordt het – mede door de huidige crises – voor meer en meer mensen moeilijker om de eindjes aan elkaar te knopen. De culturele sector mag zich gelukkig prijzen met een grote schare freelancers en loonwerkers die het vak in eerste instantie uitvoeren vanuit hun passie en niet hoofdzakelijk vanwege het inkomen. Dat heeft er echter ook toe geleid dat lonen en freelance-vergoedingen niet mee zijn gestegen met de inflatie – de huidige inflatie nog buiten beschouwing gelaten – waardoor veel lonen in de sector (te) laag liggen. Door eerlijke lonen en vergoedingen aan te bieden, bestrijdt de sector armoede.

KUNSTEN2030

Op weg naar cultuurzaamheid

Hoe ziet onze wereld er in 2030 uit? – Een visie op een nieuwe culturele en creatieve sector.

Anno 2030 is de Nederlandse kunst en cultuur sterker dan ooit. Geen gefragmenteerd eilandrijk maar een onderling sterk verbonden en maatschappelijk diepgewortelde sector. Geen als elitair beschouwde niche maar een door iedereen gekoesterd domein dat reikt van toneel en musea tot het nieuwe circus-theater, de streamingdiensten en de Efteling. Niemand laat zich er nog op voorstaan niets met cultuur te hebben, omdat het een vrijwel vanzelfsprekend onderdeel is van iedereen's leven. Nederland heeft anno 2030 de nieuwe invulling van cultuur en haar betekenis omarmd.

kunsten2030.kunsten92.nl

fairpracticecode.nl

Wurgcontracten en opdrachten gunnen aan de laagste bieder werken dit tegen en zijn ongewenst. Belangenorganisatie Kunsten'92 zet zich in voor een eerlijke CAO voor de sector, evenals een fatsoenlijke vergoeding voor zzp'ers, en presenteerde deze zomer KUNSTEN2030, een visie op een nieuwe culturele en creatieve sector. Ook presenteerde het in 2021 de Fair Practice Code.

3 GOEDE GEZONDHEID EN WELZIJN

VERZEKER EEN GOEDE GEZONDHEID EN PROMOOT WELVAART VOOR ALLE LEEFTIJDEN

Ook aan goede gezondheid en welzijn kan de sector substantieel bijdragen: gezonde werkomstandigheden, voldoende medische ondersteuning bij bedrijfsongevallen en goede voorlichting en scholingen om die ongevallen te voorkomen – dat is immers beter dan genezen – leiden niet alleen tot een toename van gezondheid en welzijn, maar het levert de sector ook minder uitval van werkrachten op. De sector is hier zelf momenteel overigens al druk mee bezig.

4 KWALITEITS-ONDERWIJS

VERZEKER GELIJKE TOEGANG TOT KWALITEITSVOL ONDERWIJS EN BEVORDER LEVENSLANG LEREN VOOR IEDEREEN

Toegegeven, aan dit SDG zal grotendeels in samenwerking met onderwijsinstellingen gewerkt moeten worden, maar de culturele sector heeft de

verantwoordelijkheid en de mogelijkheid om kwalitatief goed onderwijs voor de sector op te zetten. Daarbij gaat het niet alleen om de basisopleidingen, maar ook om bijscholing. Momenteel wordt er door de VPT in Europees verband gewerkt aan het ESSENCE project. Ook is er contact met de scholen over het hernieuwen van de BBL-opleidingen en zijn werkgevers eigen praktijkopleidingen gestart, zoals bijvoorbeeld The Faber Academy.

5 GENDER-GELIJKHEID

BEREIK GENDERGELIJKHEID EN EMPOWERMENT VOOR ALLE VROUWEN EN MEISJES

In het vorige nummer van Zichtlijnen stond een artikel over de stichting Backstage Pass van Jessica Dassen en Lotje Horvers, die zich inzet voor meer vrouwen in de backstage beroepen. Nog altijd is verreweg het grootste deel van de backstage technici man, wat voor veel vrouwen een weinig uitnodigend klimaat kweekt en hierdoor ontstaat er een vicieuze cirkel. Veelal gaat het in de opleidingen al mis, waar nauwelijks meiden te vinden zijn. Mannen valt dit doorgaans niet op, omdat zij niet tot deze

minderheid behoren. Dit is op veel vlakken een probleem: mensen die tot de bevoorrechte groep behoren, ontwikkelen – meestal onbewust en ongewenst – een blinde vlek, omdat zij niet tegen de hindernissen aanlopen waar tegen minderheden – in dit geval vrouwen en genderneutrale – aanlopen. Veel bedrijven en organisaties zijn hier positief mee aan de gang, maar het is een zaak van de lange adem omdat er te weinig rolmodellen zijn.

7 BETAALBARE EN DUURZAME ENERGIE

VERZEKER TOEGANG TOT BETAALBARE, BETROUWBARE, DUURZAME EN MODERNE ENERGIE VOOR IEDEREEN

Hoewel dit SDG in eerste instantie een kwestie voor de energiesector lijkt, is dit juist een SDG waar elk individu in onze samenleving invloed op heeft. De meest duurzame energie is immers energie die niet verbruikt wordt. Door bij de bouw en renovatie van gebouwen in de culturele sector aandacht te geven aan dit SDG, kan er een hoop bespaard worden. Denk daarbij aan zaken als het leggen van zonnepanelen op daken, of het installeren van een warmte-/koudeopslag, maar ook aan het slim installeren van bijvoorbeeld lichtinstallaties, zodat er met minder armaturen gewerkt kan worden. Maar met

name bij apparaten als koelkasten, koffiezetapparaten en climate control valt veel winst te behalen.

9 INDUSTRIE, INNOVATIE EN INFRASTRUCTUUR

BOUW VEERKRACHTIGE INFRASTRUCTUUR, BEVORDER INCLUSIEVE EN DUURZAME INDUSTRIALISERING EN STIMULEER INNOVATIE

Ook hier kan de culturele sector toch enigszins invloed uitoefenen, bijvoorbeeld op het gebied van infrastructuur. Denk daarbij aan het kiezen van een geschikte locatie voor een nieuw te bouwen theater, maar bijvoorbeeld ook aan het stimuleren van reizen met het OV of de fiets (zowel voor bezoekers als voor medewerkers) en ook op het gebied van innovatie kan de sector – in samenwerking met de overheid, die innovaties moet stimuleren en faciliteren – een wezenlijke rol spelen. Een opmerkelijk verschil tussen Nederland en de rest van Europa is dat in Nederland de artiesten langs de theaters en podia reizen; tal van trailers vol met materiaal trekken van stad naar stad om hier de boel voor een paar dagen aan voorstellingen op te bouwen, om vervolgens weer af te breken en naar de volgende plaats te reizen. In de rest van Europa worden voorstellingen voor langere tijd op een locatie opgebouwd en zijn het de bezoekers die

Amare Den Haag, foto: www.theaterkrant.nl

de reis afleggen. Welke methode is duurzamer? Aan de ene kant heb je een reizend theatergezelschap met trailers, vrachtwagens en busjes en moeten decors steeds opgebouwd en afgebroken worden; aan de andere kant heb je veel meer personenvervoer, omdat bezoekers van verder moeten reizen naar een voorstelling toe. Het lijkt de moeite waard om uit te zoeken wat efficiënter is.

SDG's 7 en 9. Eén van de onderliggende doelen van dit SDG is 'De inspanningen verhogen om het culturele en natuurlijke erfgoed van de wereld te beschermen en veilig te stellen', iets waar de culturele sector zelf uiteraard een leidende rol in moet spelen.

10 ONGELIJKHEID VERMINDEREN

DRING ONGELIJKHEID IN EN TUSSEN LANDE TERUG
Ook in de culturele sector spelen er veel internationale projecten (neem een OISTAT) en hierbij kunnen landen elkaar uitstekend helpen en ondersteunen. Maar ook binnen de landsgrenzen is er genoeg te doen aan ongelijkheid. Ook hier speelt het eerlijk belonen van werk weer een belangrijke rol, net als goede sociale arbeidsvoorwaarden.

11 DUURZAME STEDEN EN GEMEENSCHAPPEN

MAAK STEDEN EN MENSELIJKE NEDERZETTINGEN INCLUSIEF, VEILIG, VEERKRACHTIG EN DUURZAAM
Dit SDG sluit voor de culturele sector grotendeels aan op

12 VERANTWOORDE CONSUMPTIE EN PRODUCTIE

VERZEKER DUURZAME CONSUMPTIE- EN PRODUCTIEPATRONEN
Verantwoorde consumptie brengt ons weer terug bij het gescheiden inzamelen van afval. Op dit vlak kan ook de culturele sector nog flinke stappen zetten. Denk aan minder vlees en meer vegetarisch en veganistisch, lokale producten en duurzamere verpakkingen. Lokaal en duurzaam geldt overigens niet alleen voor voedselproducten; de culturele sector maakt producties en ook daarin kan er kritisch gekeken worden: is de apparatuur die er gebruikt wordt duurzaam geproduceerd? Kunnen bepaalde attributen dicht bij huis worden gehaald? Kunnen decorstukken hergebruikt worden, of beter nog: kan het decor meer digitaal worden opgebouwd, bijvoorbeeld door middel van projecties?

17 PARTNERSCHAP OM DE DOELEN TE BEREIKEN

VERSTERK DE IMPLEMENTATIEMIDDELEN EN REVITALISEER HET WERELDWIJD PARTNERSCHAP VOOR DUURZAME ONTWIKKELING

Momenteel lijkt hierin wellicht een grotere rol weggelegd voor de overheden dan voor de culturele instellingen. Maar wanneer de sector hierin meer autonomie en zelf weer de middelen krijgt, dan kan deze een grote bijdrage aan dit SDG leveren. In veel gevallen wil de sector best verduurzamen, maar daarvoor is deze wél afhankelijk van een op zijn minst samenhangend en consistent beleid. Alleen door duidelijke afspraken tussen de sector en de overheid kan eerstgenoemde een duidelijke langetermijnstrategie schetsen. De VPT zet zich in om samen met de andere verenigingen binnen onze sector in de toekomst meer bij te dragen aan dit onderwerp.

WERK AAN DE WINKEL

De culturele sector kan een hoop doen en dat gaat een stuk verder dan energiebesparing, ledverlichting en afval scheiden. Wie kritisch naar de SDG's van de VN kijkt, komt er al snel achter dat er eigenlijk weinig duurzaamheidsdoelen zijn waarin de culturele sector niets kan doen.

Een hekel punt daarbij is echter dat het initiatief vaak niet bij de culturele sector ligt. Wie betaalt, bepaalt en momenteel zijn dat de gemeentes. Geef de culturele sector meer slagkracht terug met eigen budgetten en geef ze bijvoorbeeld de mogelijkheid om winsten te investeren in duurzaamheidsmaatregelen. Dat kan een extra stimulans voor de sector leveren om (nog) meer te verduurzamen. Of in extra voorstellingen. Want er is nóg een belangrijke rol bij de SDG's weggelegd voor de culturele sector, namelijk die van boodschapper.

Het belangrijkste in de duurzaamheidstransitie – in elke transitie – is gedragsverandering. Het is niet alsof de technologie voor elektrische auto's eerder niet ontwikkeld kon worden; er was onvoldoende draagvlak. Het is niet alsof ons afval eerder niet gescheiden kon worden; mensen zijn hier nu wél toe bereid. Dit alles door gedragsverandering en die gedragsverandering begint bij het ontvangen van een heldere boodschap.

In de Zesde Nationale SDG Rapportage verwoordt het CBS het als volgt: 'Cultuur speelt een essentiële rol als het gaat om grote maatschappelijke transitie. Daarbij

gaat het om bewustwording van maatschappelijke uitdagingen en het creëren van de juiste voorwaarden om de transitieopgaven te kunnen realiseren. De belangstelling voor duurzaamheid in de culturele en creatieve sector zelf neemt ook ieder jaar toe. SDG-activiteiten worden steeds vaker verbonden met kunst en culturele projecten, met onder andere een sterke focus op diversiteit en inclusie. Mooie voorbeelden van het afgelopen jaar waren het project De Tegentijd van Merlijn Twaalfhoven, het 2030 Festival in Leiden, de SDG Youth Mural in Maastricht, We Are Warming Up, en het Hara Hachi Bu dorp van Arne

Hendriks tijdens de Dutch Design Week 2021.'

Dit zijn inderdaad prachtige voorbeelden. De Tegentijd van Twaalfhoven, bijvoorbeeld, begint met De Tegentijdse Tocht, waarbij iedereen een be-

lofte doet voor de toekomst. Vervolgens kun je wandelen, samen met gelijkgestemden. Het platform van Twaalfhoven biedt daarbij ondersteuning, door voor elke wandeling een scenario op te sturen in de vorm van geluidsbestanden, waarover iedereen tijdens de wandeling kan

'Cultuur speelt een essentiële rol als het gaat om grote maatschappelijke transitie.'

'Bewustwording' en 'gedragsverandering' zijn daarbij sleutelwoorden

HET KAN BETER

Hoewel de culturele sector al een hoop doet aan duurzaamheid, moet er wel een tandje bij. 'Bewustwording' en 'gedragsverandering'

middelen. Een actueel voorbeeld zijn de stikstofmaatregelen die de boeren van de overheid moeten nemen. Hoewel de overheid wijst op de urgentie van maatregelen om de stikstofuitstoot terug te dringen, leidt dit bij de boeren niet tot meer begrip; eerder het tegenovergestelde. Dergelijke soortgelijke opleggingen in de culturele sector zullen waarschijnlijk niet anders worden opgevat, helemaal niet nu onze sector nog steeds zijn wonden likt van de corona-crisis. Toch heeft de overheid wel verwachtingen gesteld aan de culturele sector, zo valt in de Zesde Nationale SDG Rapportage te lezen: 'De bijdrage van de creatieve sector aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken is expliciet als ambitie opgenomen in het coalitieakkoord. De overheid zet in op een stevig herstel van de cultuursector uit Cultuur speelt een essentiële rol als het gaat om grote maatschappelijke transitie. Daarbij gaat het om bewustwording van maatschappelijke uitdagingen en het creëren van de juiste voorwaarden om de transitieopgaven te kunnen realiseren.'

zijn daarbij sleutelwoorden. Weliswaar zijn er maatregelen die bijvoorbeeld het energieverbruik van de sector terugdringen, maar de grootste winst zit hem in een lagere energiebehoefte, iets dat vooral via gedragsverandering bewerkstelligd moet worden. Maar naast energie zijn er nog tal van duurzaamheidsdoelen waarin de culturele sector een grotere rol kan – en moet – spelen. Daarin moeten overheden samen met de culturele sector oprukken. Het beetje vet dat er eventueel op de botten van de sector zat, is er door de coronacrisis wel van af; de sector kan zelf nauwelijks nog iets dragen. Tegelijkertijd kunnen diverse duurzaamheidsmaatregelen ook een besparing betekenen voor de sector. Investerings in dergelijke maatregelen vanuit de overheid lijken dan ook een voor de hand liggende optie. <<

WERKGROEP VERDUURZAMING

Zin om mee te denken over wat de sector zelf (nog meer) kan doen op het gebied van verduurzaming? Meld je dan nu aan om hierover mee te praten in de werkgroep van onze vereniging via info@vpt.nl.

Hou de VPT-agenda in de gaten, in januari 2023 organiseren we een bijeenkomst over dit onderwerp.

nadenken en overleggen. Centraal bij De Tegentijd staat bewustwording, het bevorderen van langetermijndenken en een verantwoordelijkheidsgevoel om toekomstige generaties aan te wakkeren.

Een ander voorbeeld is We Are Warming Up, dat kunst- en mediaprojecten rondom het klimaatvraagstuk presenteert en produceert. We Are Warming Up is een samenwerking tussen

Tolhuistuin en Stichting Impact Makers. Ook dit jaar vindt er weer een editie van het festival plaats, van 26 tot en met 30 oktober.

Het festival kan rekenen op grote belangstelling en Warming Up wist ook met andere initiatieven al de nodige aandacht te trekken. Zo coproduceerde het onder meer De Grote Klimaatkwis op NPO1 en de webdramaserie Hitte. Ook startte het onder meer de Artistieke Repair Shop. Door het grote bereik is de potentiële impact van dergelijke festivals en initiatieven groot. Een kanttekening hierbij echter, is dat dit soort evenementen vaak vooral gelijkgestemden trekt; mensen die toch al openstaan voor dergelijke initiatieven en enige bereidwilligheid tonen om aan duurzaamheid te werken. Dat neemt echter niet weg dat er ook bij deze groep nog veel te winnen valt op het gebied van bewustwording. Bovendien kan elke ontvanger van een duurzaamheidsboodschap op zijn of haar beurt ook een zender worden, een ambassadeur.

TE VRIJBLIJVEND

Behalve stimulatie kan de overheid nog een middel inzetten: dwang. Instituties móeten aan bepaalde duurzaamheidsvoorwaarden gaan voldoen, anders worden ze buitengesloten van bepaalde subsidies en activiteiten, of volgen er zelfs boetes. Dergelijke maatregelen worden vaker genomen, maar verdienen zeker niet de voorkeur. Het leidt zelden tot meer bereidwilligheid, het mist het doel van bewustwording en in veel gevallen is het niet dat de instellingen zich niet willen aanpassen, maar eerder dat ze het niet kunnen: ze beschikken over onvoldoende

Foto en beeld www.tegentijd.nl: Sebastiaan de Groot